

Δηλητηριασμένα δολώματα Μια Τοξική Απειλή

Η χρήση των δηλητηριασμένων δολωμάτων στην ύπαιθρο

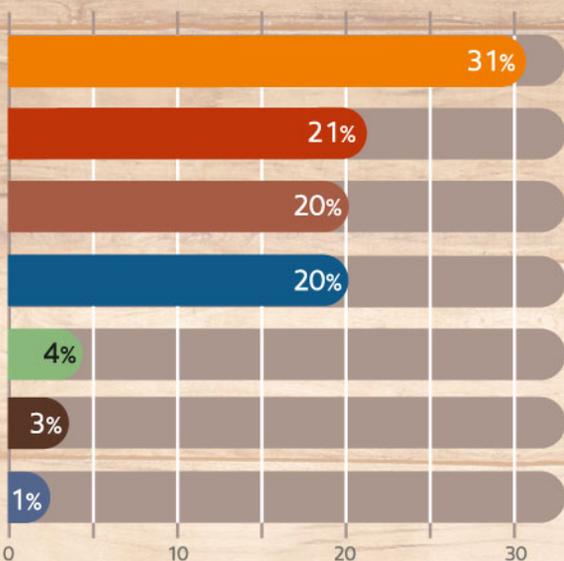
Η χρήση των δηλητηριασμένων δολωμάτων στην ύπαιθρο αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο στο οποίο εμπλέκονται και αλληλοεπιδρούν διαφορετικές κοινωνικές ομάδες. Έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις σε εθνικό επίπεδο με σοβαρές επιπτώσεις στην άγρια ζωή, στα ζώα εργασίας, αλλά και στη δημόσια υγεία.

Παρά την επίσημη κατάργηση της χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων το 1993 από τη Δασική Υπηρεσία, δυστυχώς, η συγκεκριμένη πρακτική παραμένει ευρέως διαδεδομένη και βαθιά ριζωμένη συνήθεια στην ελληνική ύπαιθρο. Βασικά κίνητρα της παράνομης χρήσης τους είναι η καταπολέμηση του πληθυσμού ειδών άγριας πανίδας (π.χ. λύκος, αλεπού, αρκούδα, τσακάλι) όταν προκαλούν ζημιές στη φυτική και ζωική παραγωγή ή όταν θεωρούνται ότι ανταγωνίζονται θηραματικά είδη.

Συχνή είναι και η χρήση δολωμάτων για την εξόντωση ζώων εργασίας (ποιμενικοί σκύλοι) και κυνηγετικών σκύλων, όταν προκύπτουν ζητήματα σύγκρουσης ή ανταγωνισμού μεταξύ συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων όπως, επίσης, και για την εξόντωση αδέσποτων ζώων.

Την τελευταία εικοσαετία, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις κατέγραψαν μια εκτεταμένη, παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων στην ελληνική ύπαιθρο.

Από το 2000 έως το 2015 βρέθηκαν 779 δηλητηριασμένα ζώα στην ύπαιθρο, αριθμός που αντιστοιχεί σε ένα μικρό μέρος του αληθινού προβλήματος μιας και δεν υπάρχει συστηματική καταγραφή των περιστατικών μέχρι σήμερα.

- Πτωματοφάγα αρπακτικά πουλιά
- Μεγάλα σαρκοφάγα θηλαστικά
- Κυνηγετικοί σκύλοι
- Ποιμενικοί σκύλοι
- Μικρά σαρκοφάγα θηλαστικά
- Αδέσποτα σκυλιά
- Άλλα πουλιά

Ομάδες πανίδας που επλήγησαν από τη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων για το χρονικό διάστημα 2012-2015 (283 περιστατικά).

Τα είδη που πλήττονται

Η παράνομη χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων πλήττει σημαντικά τα αρπακτικά πουλιά, ιδιαίτερα τα πτωματοφάγα, όπως τους μαυρόγυπες, το γυπαετό (εξαφανισμένος στην ηπειρωτική Ελλάδα), τα όρνια, τον ιδιαίτερα απειλούμενο ασπροπάρη, καθώς και εμβληματικά είδη θηλαστικών της Ευρώπης, όπως είναι η αρκούδα, ο λύκος, το τσακάλι και ο λύγκας.

Πολύ σημαντικές είναι επίσης οι απώλειες σε κυνηγόσκυλα και σε σκύλους φύλαξης κοπαδιών που ανήκουν σε παραδοσιακές αυτόχθονες φυλές, όπως είναι

ο Ελληνικός Ποιμενικός και ο Μολοσσός της Ηπείρου.

Η απώλεια ικανών ποιμενικών σκύλων είναι ιδιαίτερα προβληματική διότι αυτοί δύσκολα αντικαθίστανται. Σε μερικές περιοχές είναι τόσο εκτεταμένη και συχνή, με αποτέλεσμα τα κοπάδια να μένουν αφύλακτα, γεγονός που επιφέρει ως επακόλουθο την όξυνση του προβλήματος των ζημιών από τα μεγάλα σαρκοφάγα, οδηγώντας έτσι σε ένα φαύλο κύκλο χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων.

Τύποι δηλητηριασμένων δολωμάτων

Οι πιο διαδεδομένοι τύποι δηλητηριασμένων δολωμάτων είναι:

- Κομμάτια κρέατος, όπως συκώτι, λουκάνικο ή κομμάτι λίπους, εμποτισμένα με εγκεκριμένο ή συχνότερα παράνομο φυτοφάρμακο (στην πλειοψηφία καρβαμιδικά εντομοκτόνα).
- Ολόκληρα πτώματα παραγωγικών ζώων επικαλυμμένα με φυτοφάρμακο.
- Τυποποιημένα δηλητηριασμένα δολώματα με τη μορφή κάψουλας παραφίνης με κυανιούχα άλατα.

Οι ακόλουθες φωτογραφίες δείχνουν διαφορετικούς τύπους δηλητηριασμένων δολωμάτων:

A

B

Γ

Δ

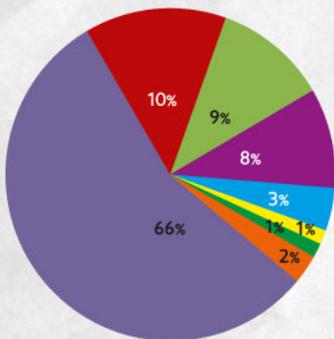
A. κομμάτι κρέατος και λίπους
B. κομμάτια συκωτιού εμποτισμένα

Γ. πτώμα οικόσιτου ραντισμένου με φυτοφάρμακο
Δ. κάψουλες παραφίνης με κυανιούχο κάλιο

Τα συχνότερα αίτια χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων

- Περιπτώσεις αντεκδίκησης μεταξύ κυνηγών και κτηνοτρόφων εξαιτίας της σύγκρουσης για τη χρήση μιας περιοχής, είτε για εκγύμναση κυνηγόσκυλων και άσκηση θήρας είτε για βόσκηση αντίστοιχα. Και στις δύο περιπτώσεις στόχος γίνονται οι σκύλοι φύλαξης κοπαδιών και τα κυνηγόσκυλα. Δεν λείπουν και τα περιστατικά αντεκδίκησης μέσα στην ίδια κοινωνική ομάδα.
- Εξόντωση αδέσποτων σκύλων και άλλων κατοικίδιων ζώων.
- Απόπειρες εξόντωσης άγριων ζώων από:
 - κτηνοτρόφους που παθαίνουν ζημιές από λύκο και αρκούδα
 - αγρότες που παθαίνουν ζημιές από αρκούδα, αγριογούρουνο, ασβό, αλεπού, κουνάβι κ.λπ.
- Παράνομη καταπολέμηση ανταγωνιστικών ως προς τη θήρα ειδών, όπως είναι η αλεπού η οποία θεωρείται είτε ότι μειώνει την κάρπωση του λαγού και άλλων θηραμάτων είτε ότι μειώνει την απόδοση των κυνηγόσκυλων κατά τη δίωξη θηραμάτων.

Κίνητρα δηλητηριάσεων

- Αντιδικίες μεταξύ χρηστών γης/ ποιμενικοί σκύλοι/κυνηγετικοί σκύλοι
- Ζημιές στη ζωική παραγωγή
- Εξόντωση ανταγωνιστικών ειδών
- Αδέσποτα/οικόσιτα
- Θηρεύσιμα είδη
- Ζημιές στη φυτική παραγωγή
- Ζημιές σε μελίσινα
- Άλλο

Βασικές κατηγορίες κινήτρων χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων για την περίοδο 2000-2012.

Επιπτώσεις

- **Μη επιλεκτική τοξική δράση:** ένα δηλητηριασμένο δόλωμα **μπορεί να σκοτώσει πολλά περισσότερα ζώα από αυτά που στοχεύει.** Πληθώρα από μικρά και μεγάλα θηλαστικά αλλά και σπάνια αρπακτικά πουλιά πέφτουν κάθε χρόνο θύματα αυτής της πρακτικής, με αποτέλεσμα να μειώνονται δραματικά οι πληθυσμοί τους.
- Αποτελεί ένα σοβαρό πρόβλημα για τα «κρίσιμως κινδυνεύοντα» και «κινδυνεύοντα» είδη της άγριας πανίδας. Για παράδειγμα, ένα μονάχα δηλητηριασμένο πτώμα μπορεί να σκοτώσει μια ολόκληρη αποικία από απειλούμενα πτωματοφάγα αρπακτικά πουλιά (μαζική θανάτωση ορνίων στα στενά του Νέστου το 2011).

- **Δευτερογενής δηλητηρίαση:** η τοξική επίδραση των δολωμάτων **μεταφέρεται στην τροφική αλυσίδα βιοσυσσωρευτικά**, δηλαδή αλυσιδωτά όταν το δηλητηριασμένο θύμα καταναλωθεί από έναν άλλο οργανισμό, ο οποίος με τη σειρά του θα πεθάνει και θα φαγωθεί από έναν άλλο και ούτω καθ' εξής.
- Τα δηλητηριασμένα δολώματα και πτώματα **αποτελούν για πολύ καιρό εστίες θνησιμότητας** όταν δεν απομακρύνονται έγκαιρα.
- Τα δολώματα **είναι ένας θανάσιμος κίνδυνος για τη δημόσια υγεία** είτε ερχόμενα σε απευθείας επαφή με τον άνθρωπο (φόλες παραφίνης που μοιάζουν με καραμέλες και κινούν την περιέργεια των μικρών παιδιών) είτε διεισδύοντας στον υδροφόρο ορίζοντα και κατ' επέκταση στο πόσιμο νερό και στην τροφική αλυσίδα (συχνά τα δηλητηριασμένα ζώα πηγαίνουν να πιουν νερό πριν πεθάνουν ή πετιούνται από τους ανθρώπους στα ρέματα).

Μέτρα αντιμετώπισης του προβλήματος

Για τις ζημιές στην αγροτική παραγωγή:

- Χρήση κατάλληλων σκύλων φύλαξης κοπαδιών.
- Χρήση ηλεκτροφόρων περιφράξεων.
- Κατάλληλος ενσταβλισμός των κτηνοτροφικών ζώων και μόνιμη επιτήρηση του κοπαδιού από βοσκό.
- Βελτίωση του συστήματος αποζημιώσεων των ζημιών.
- Ενισχύσεις/επιδότησεις σε παραγωγούς για την εφαρμογή μέτρων πρόληψης.
- Αύξηση της φυσικής λείας (άγρια οπληφόρα) των θηρευτών.

Για τον ανταγωνισμό μεταξύ κοινωνικών ομάδων:

- Συστηματική φύλαξη των περιοχών από ειδικούς φύλακες ώστε να αποθαρρυνθούν παράνομες ενέργειες όπως είναι η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων.
- Χωροθέτηση των ορίων των περιοχών κυνηγιού, εκγύμνασης κυνηγετικών σκύλων και περιοχών βόσκησης κοπαδιών.
- Στείρωση των αδέσποτων σκύλων.

Καθεστώς εμπορίας φυτοφαρμάκων:

- Υποχρεωτική έκδοση συνταγολογίου για την αγορά φυτοφαρμάκων.
- Πάταξη παράνομης διακίνησης μη εγκεκριμένων γεωργικών φαρμάκων.

Σε περίπτωση εντοπισμού δηλητηριασμένου πτώματος ζώου ή δολώματος

Εάν είστε απλός πολίτης:

- Μην το ακουμπήσετε.
- Βγάλτε φωτογραφίες.
- Σημειώστε πότε και πού το βρήκατε.
- Επικοινωνήστε με το αρμόδιο Δασαρχείο, με το Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου, την τοπική Δασική Υπηρεσία, ή την Ομάδα Ανίχνευσης Δηλητηριασμένων Δολωμάτων της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας.
- Εάν είναι δυνατόν, παραμείνετε στο σημείο μέχρι την άφιξη του αρμόδιου υπηρεσιακού οργάνου.

Εάν είστε εκπρόσωπος αρμόδιου φορέα:

- Προσεκτική παρατήρηση και φωτογράφιση του ζώου ή του δολώματος. Λήψη φωτογραφιών του περιβάλλοντος χώρου.
- Προσεκτική επαφή με το πτώμα ή το δόλωμα. Περισυλλογή με τη χρήση γαντιών και μάσκας.
- Προσεκτική αναζήτηση στο χώρο για τυχόν επιπλέον δολώματα ή πτώματα.
- Νεκροψία, νεκροτομή, δειγματοληψία από κτηνίατρο in situ ή σε οργανωμένο χώρο (π.χ. αγροτικό κτηνιατρείο).
- Αποστολή δειγμάτων για τοξικολογικές εξετάσεις σε συγκεκριμένα εργαστήρια*.
- Επικοινωνία με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία (210 8228704, 210 8227937 email: info@ornithologiki.gr) για καταχώρηση του περιστατικού στη βάση δεδομένων για τα Δηλητηριασμένα Δολώματα.

* Η αποστολή πτωμάτων και δειγμάτων για ανάλυση μπορεί να γίνει στο:

Ινστιτούτο Βιοχημείας, Τοξικολογίας & Παθολογίας Διατροφής των Ζώων
Κέντρο Κτηνιατρικών Ιδρυμάτων Αθηνών του ΥΠΑΑΤ - Νεαπόλεως 25,
Αγ. Παρασκευή Τ.Κ. 15341 Αττική (τηλ. 210 6010925 - fax 210 6399477).

Πρώτες βοήθειες σε περίπτωση δηλητηρίασης σκύλου

Δηλητηρίαση από φυτοφάρμακα: συμπτώματα

- Μεγάλη ποσότητα σάλιου (σιελόρροια) και δακρύων (δακρύρροια).
- Δυσκολία στην αναπνοή (δύσπνοια).
- Εμετοί, διάρροια.
- Έλλειψη συντονισμού, σπασμοί, τρέμουλο.

Αντιμετώπιση στο πεδίο:

Βήμα 1: Εάν ο σκύλος διατηρεί τις αισθήσεις του προσπαθούμε να του προκαλέσουμε εμετό με εμετικό σκεύασμα (**Filtalon**).

Δόση: μισή αμπούλα για κάθε 10 kg σωματικού βάρους (π.χ. για σκύλο 50 kg χορηγούμε 2,5 αμπούλες Filtalon) κάτω από το δέρμα (υποδόρια).

Βήμα 2: Χορήγηση **ατροπίνης** όταν ο σκύλος «βγάξει» μεγάλη ποσότητα σάλιου (σιελόρροια). Δόση: μισή αμπούλα για κάθε 10 kg σωματικού βάρους ενδομυϊκά (στο μπούτι) μέχρι να σταματήσει η σιελόρροια.

Η χορήγηση ατροπίνης γίνεται **ΠΑΝΤΑ** με **ΣΥΝΕΧΗ** παρακολούθηση των σφυγμών του ζώου και με παράλληλη χορήγηση πρεμιστικού αν κριθεί αναγκαίο.

Βήμα 3: Σε σκύλο που έχει σταματήσει να κάνει εμετό δίνεται φαρμακευτικός **ενεργός άνθρακας**. Δόση: 10 χάπια για σκύλο 50 kg.

Σε περίπτωση υποψίας δηλητηρίασης από **ποντικοφάρμακο** (έντοννη αιμορραγία από μύτη, πρωκτό, ούλα, αίμα σε εμετό και κόπρανα) τότε εφαρμόζουμε το **Βήμα 1** και αντικαθιστούμε το **Βήμα 2:** αντί για ατροπίνη χορηγούμε **βιταμίνη K1** (κονάκιον). Για σκύλο 50 kg χορηγούμε 25 αμπούλες κονάκιο υποδόρια σε διάφορα σημεία του σώματος. Στη συνέχεια εφαρμόζουμε το **Βήμα 3**.

Σε κάθε περίπτωση το ζώο είναι απαραίτητο να μεταφερθεί, το συντομότερο δυνατό, σε κτηνιατρείο (αγροτικό ή ιδιωτικό) ώστε να γίνει εκτίμηση της γενικής κατάστασης της υγείας του και να ολοκληρωθεί η θεραπευτική προσπάθεια.

Σημαντικό: Αν δεν είναι γνωστή η στιγμή που ο σκύλος κατανάλωσε την τοξική ουσία ή αν δεν διατηρεί τις αισθήσεις του, ή αν υπάρχει υποψία ότι ο σκύλος κατανάλωσε φόλα με αιχμηρά αντικείμενα, **ΔΕΝ** χορηγούμε εμετικό και **ΔΕΝ** κάνουμε καμία προσπάθεια να του προκαλέσουμε εμετό με άλλους τρόπους (ξίδι, γάλα κ.λπ.), καθώς μπορεί να προκαλέσουμε μεγαλύτερο πρόβλημα και να οδηγήσουμε το ζώο σε θάνατο!

Άλλες Άμεσες Ενέργειες:

Η χρήση δηλητηριασμένων δολωμάτων θεωρείται ποινικό αδίκημα και απαγορεύεται τόσο από την ελληνική όσο και από τη διεθνή νομοθεσία.

Τι κάνω σε περίπτωση που είμαι μάρτυρας δηλητηρίασης ζώου:

- **Καταγγέλλω το γεγονός στη Δασική Υπηρεσία ή στο Δασαρχείο της περιοχής.**
- **Υποβάλλω μήνυση στο αστυνομικό τμήμα της περιοχής ή στον εισαγγελέα.**
- **Ειδοποιώ στα τηλέφωνα άμεσης ανάγκης : 11551 (24 ώρες, ΦΔ Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου) & 210 8228704 (Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία).**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Υποβολή μήνυσης κατά συγκεκριμένου προσώπου κατατίθεται μόνο όταν υπάρχουν αποδείξεις (για προστασία του ίδιου του καταγγέλλοντα). Διαφορετικά υποβάλλεται μήνυση κατ'αγνώστων, συμβάλλοντας έτσι και στην καταγραφή του περιστατικού.

Νομοθεσία

Ποινικός Κώδικας (άρθρο 282): περί «Δηλτητρίασης της νομής των ζώων», τιμωρείται με φυλάκιση από 6 μήνες έως δέκα έτη.

Π.Δ. 67/1981: απαγόρευση της χρήσης της στρυχνίνης με εξαίρεση την περιοδική εφαρμογή του κυανιούχου καλίου από τις Δασικές Υπηρεσίες.

Απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας 1993: οριστική απαγόρευση της χρήσης κάθε είδους δηλητηριασμένων δολωμάτων για τον έλεγχο των «επιβλαβών» ζώων. Έκτοτε ο όρος «επιβλαβές» έπαψε να χρησιμοποιείται.

Πηγές:

Ντεμίρη Κ, Saravia V. 2016. Η κατάσταση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα. 2012-2015. Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Αθήνα, σελ. 39.

Γανωτή Μ, Γαλανάκη Α, Γεωργιάδης Λ, Ηλιόπουλος Γ, Κορμπέτη Μ, Λιαρικός Κ, Παπαϊωάννου Χ, Πέτρου Ν, Πολίτης Γ, Προμπονάς Μ, Σκαρτσά Δ, Χριστοπούλου Ι, Saravia V. 2012. Προτάσεις Περιβαλλοντικών Οργανώσεων και Φορέων για την αντιμετώπιση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα. Κείμενο εργασίας προς ΥΠΕΝ, σελ. 51.

Ντεμίρη Κ, Saravia V. 2016. Εθνική Στρατηγική για την καταπολέμηση της παράνομης χρήσης δηλητηριασμένων δολωμάτων στην Ελλάδα – Ομάδα Εργασίας ενάντια στα δηλητήρια. προσέχδιο, σελ. 21.

Ευχαριστίες: Ευχαριστούμε θερμά για τη βοήθεια: Δ. Βαβύλη, Α. Γιαννακόπουλο, Γ. Ηλιόπουλο, Γ. Λαζάρου, Κ. Ντεμίρη, V. Saravia, Κ. Τσοκανά, Ειρ. Χατζημηχαήλ και Μ. Ψαραλέξη.

Φωτο: Δ. Βασιλάκης, Γ. Ηλιόπουλος, Α. Κοράκης, Γ. Λαζάρου, Γ. Μερτζάνης, Μ. Πετρίδου, Α. Ρίγκλερ. Έρευνα, σύνταξη, επιμέλεια κειμένων: Μ. Πετρίδου (Περ. Βιολόγος MSc), Γ. Μερτζάνης (Δρ Βιολογίας).

Χρήσιμα τηλέφωνα

Δασαρχείο Ιωαννίνων: 26510 88080

Δασαρχείο Κονίτσας: 26550 22498

Δασαρχείο Μετσόβου: 26560 42297

Δασαρχείο Γρεβενών: 24620 22419

ΦΔ Εθνικού Πάρκου Βόρειας Πίνδου: 11551 (24 ώρες)

26530 22245, 22241, 22283

Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία: 210 8228704

Καλλιστώ

περιβαλλοντική οργάνωση
για την άγρια ζωή και τη φύση

www.callisto.gr

Δωρητής

ΙΔΡΥΜΑ ΣΤΑΥΡΟΣ ΝΙΑΡΧΟΣ
STAVROS NIARCHOS FOUNDATION